

dr hab. Rafał Woźniak, prof. URad.

ORCID: 0000-0002-5405-8676

r.wozniak@urad.edu.pl

Wydział Prawa i Administracji

Uniwersytet Radomski

Stosowanie art. 109(3) k.c. przy reprezentacji spółek kapitałowych – glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2023 r., II CSKP 1897/22

Słowa kluczowe: *prokurent; członek zarządu; reprezentacja łączna; reprezentacja mieszana; prokura niewłaściwa*

Komentowane orzeczenie dotyczy wciąż budzącej spory w doktrynie kwestii wymogu uzyskania pełnomocnictwa szczególnego w sytuacji określonej w art. 109³ k.c., tj. w przypadku działania członka zarządu i prokurenta w ramach reprezentacji łącznej. W głosowanym wyroku Sąd Najwyższy opowiedział się za poglądem, zgodnie z którym art. 109³ k.c. nie ma zastosowania do prokurenta działającego z członkiem zarządu w ramach reprezentacji łącznej spółki kapitałowej (art. 205 § 1, art. 300⁶ § 1 i art. 373 § 1 k.s.h.). Komentowany judykant potwierdza dotychczasową linię orzeczniczą, wpisując się w toczącą się dyskusję w tej sprawie. Niniejsza glosa jest aprobująca.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2023 r., II CSKP 1897/22

Do skutecznego złożenia oświadczenia o ustanowieniu hipoteki przez spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością reprezentowaną przez członka zarządu i prokurenta w ramach reprezentacji łącznej (art. 205 § 1 k.s.h.¹) nie jest niezbędne uzyskanie przez prokurenta pełnomocnictwa szczególnego.

I. Stan faktyczny

Stan faktyczny w sprawie był następujący. Wyrokiem z dnia 9 września 2020 r. Sąd Okręgowy w Toruniu oddalił powództwo B. sp. z o.o. przeciwko W. sp.k. o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego stanowiącego akt notarialny ustanawiający hipotekę i zawierający oświadczenie o poddaniu się egzekucji. Powyższym aktem notarialnym

powód ustanowił hipotekę na rzecz pozwanego, jako administratora hipoteki, na nieruchomości oraz złożył oświadczenie o poddaniu się egzekucji, a także zawarł z Q. SA umowę o ustąpieniu pierwszeństwa hipoteki. Do ustanowienia tej hipoteki oraz poddania się egzekucji w trybie art. 777 k.p.c.² doszło wskutek wykonania przez powoda zobowiązania wynikającego z umowy zastępstwa inwestycyjnego

¹ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. 2024, poz. 18, ze zm.).

² Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. 2024, poz. 1568, ze zm.).

w zakresie finansowania inwestycji z 31 października 2012 r., zawartej pomiędzy powodem a Q., która to umowa poprzedzona została umową z 9 grudnia 2011 r., zawartą pomiędzy tymi samymi stronami o przeprowadzenie kompleksowej realizacji inwestycji.

Umowę o ustanowienie hipoteki i poddanie się egzekucji podpisano 10 kwietnia 2014 r. w Warszawie. Powód był reprezentowany przez członka zarządu i prokurenta w ramach reprezentacji łącznej mieszanej. Pozwany pełnił rolę administratora hipoteki na rzecz nabywców obligacji. Po podpisaniu umowy obligatariusz dokonał płatności ceny emisyjnej, które zostały przebrane na konta spółek zależnych od Q. i w ten sposób doszło do wyprowadzenia majątku spółki. Po wezwaniu Q. przez powoda do wykonania zobowiązania i wobec braku odpowiedzi w dniu 7 listopada 2014 r. powód złożył przed notariuszem oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia o ustanowieniu hipoteki i oświadczenia o poddaniu się rygorowi egzekucji jako złożonych pod wpływem błędu wywołanego podstępem przez Q.

Sąd Okręgowy w Toruniu oddalił powództwo. Stwierdził, że błąd nie dotyczył elementu istotnego umowy, lecz okoliczności związanych z jej wykonaniem. Uznał, że powód nie wykazał, iż pozwany podstępnie wywołał błąd. Oddalił zarzut naruszenia art. 109³ k.c.³, wskazując na dominujący pogląd o braku wymogu dodatkowego pełnomocnictwa dla prokurenta w reprezentacji łącznej mieszanej. Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację powoda i podtrzymał stanowisko Sądu Okręgowego.

Na posiedzeniu niejawnym 19 kwietnia 2023 r. Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną powoda. Sąd uznał, że „do skutecznego złożenia oświadczenia o ustanowieniu hipoteki przez spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością reprezentowaną przez członka zarządu i prokurenta w ramach reprezentacji łącznej nie jest niezbędne uzyskanie przez prokurenta pełnomocnictwa szczególnego”. Podkreślił,

że w ramach mieszanej reprezentacji łącznej prokurent, choć nie jest członkiem zarządu, *de iure* wykonuje czynności w ramach organu reprezentacji (zarządu spółki). Jego działanie umożliwia wykonywanie uprawnień w zakresie reprezentacji spółki przypisanych członkowi zarządu, a oświadczenie prokurenta prowadzi do „swoistej kontroli i aktualizacji” oświadczenia członka zarządu.

Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego punktem odniesienia dla oceny skutków oświadczeń składanych w ramach mieszanej reprezentacji łącznej jest sfera kompetencyjna przyznawana członkowi zarządu, a nie uprawnienia przypisywane prokurentowi działającemu w imieniu i na rzecz mocodawcy (art. 109¹ i 109³ k.c.). Sąd Najwyższy uznał za uzasadnione wyraźne rozdzielenie kompetencyjne między prokurentem działającym w imieniu i na rzecz mocodawcy a prokurentem wykonującym akty reprezentacji w ramach reprezentacji łącznej spółki. Dodatkowo sąd *meriti* wskazał, że pogląd, zgodnie z którym przepisy kodeksu cywilnego nie ograniczają prokurenta przy składaniu oświadczeń woli, w przypadku reprezentacji łącznej jest poglądem dominującym.

Jak stwierdził Sąd Najwyższy, wymóg pełnomocnictwa szczególnego byłby niekoherentny z funkcją mieszanej reprezentacji łącznej, która często jest stosowana, gdy zaangażowanie dwóch członków zarządu jest niemożliwe lub trudne. Jednocześnie podkreślił konieczność rozróżnienia sytuacji prawnej prokurenta przez odwołanie się do konstrukcji prokury łącznej niewłaściwej (art. 109⁴ § 1 k.c.), która działa w sferze kompetencyjnej z art. 109¹ i 109³ k.c., w przeciwieństwie do reprezentacji łącznej mieszanej (art. 205 § 1 k.s.h. i art. 373 § 1 k.s.h.), która działa za spółkę w zakresie uprawnień zarządu.

2. Reprezentacja spółki – informacje ogólne

Glosowany wyrok dotyczy interesującego zagadnienia, jakim jest zakres umocowania prokurenta działającego łącznie z członkiem zarządu w ramach reprezentacji łącznej. Sto-

³ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2025, poz. 1071, ze zm.).

sownie do przepisów art. 201 § 1 k.s.h. organem uprawnionym do reprezentowania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością jest zarząd. Z treści tego przepisu wynika więc, że zarząd jest organem obligatoryjnym, a jednocześnie jedynym uprawnionym do prowadzenia spraw i reprezentacji spółki. Realizacja tej kompetencji przysługuje każdemu członkowi zarządu i odnosi się do wszystkich czynności sądowych i pozasądowych. Przyjęcie roli zarządu w reprezentacji spółki wynika z teorii organów. Teoria ta wyrosła z teorii organicznej O. Gierkiego, zgodnie z którą osoba prawna, sama będąc jedynie konstrukcją prawną, działa poprzez swoje organy⁴.

W literaturze można spotkać różne definicje terminu „reprezentacja”. Według A. Kidyby reprezentacja to umocowanie do działania w stosunkach zewnętrznych. Autor wyróżnił szerokie i wąskie pojęcie reprezentacji. Reprezentacja w znaczeniu wąskim to składanie (reprezentacja czynna) lub przyjmowanie (reprezentacja bierna) oświadczeń w imieniu spółki. Reprezentacja w znaczeniu szerokim to występowanie we wszelkiego rodzaju stosunkach prawnych, zarówno z zakresu prawa cywilnego, jak i prawa administracyjnego, pracy oraz innych gałęzi prawa⁵. Domyślnym sposobem reprezentacji czynnej w przypadku wieloosobowego zarządu jest reprezentacja łączna⁶. E. Płonka, definiując reprezentację spółki, wskazuje, że jest to mechanizm umożliwiający wywołanie skutków prawnych w cudzej sferze prawnej poprzez zastąpienie przejawu woli reprezentowanego przejawem woli reprezentanta⁷.

Reprezentacja spółki musi się odbywać w ramach przepisów prawa. Stosownie do art. 205 § 1 k.s.h. zasady reprezentacji spółki z ogra-

niczoną odpowiedzialnością winny być określone w umowie spółki. Jeżeli umowa spółki nie zawiera żadnych postanowień w tym przedmiocie, do składania oświadczeń w imieniu spółki wymagane jest współdziałanie dwóch członków zarządu albo jednego członka zarządu łącznie z prokurentem (art. 205 § 1 k.s.h.). Przepis art. 205 § 1 k.s.h. statuuje więc ogólną zasadę reprezentacji spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, a jej modyfikacja może być dokonana tylko w umowie spółki⁸. Nie budzi wątpliwości, że członek zarządu nie może zostać pozbawiony prawa reprezentacji, gdyż byłoby to sprzeczne z art. 204 k.s.h.⁹.

Z punktu widzenia przepisów prawa prokurent może więc działać razem z członkiem zarządu w dwóch przypadkach. Pierwszy z nich, nazywany reprezentacją łączną mieszaną, występuje wtedy, gdy tak ukształtowano sposób reprezentacji spółki z ograniczoną odpowiedzialnością stosownie do art. 205 § 1 k.s.h. Drugi przypadek odnosi się do prokury łącznej niewłaściwej (nieprawidłowej), tj. występuje wtedy, gdy prokura została ukształtowana w ten sposób, że ustanawiając prokurę, w dokumencie stwierdzono, iż prokurent może działać tylko łącznie z członkiem zarządu osoby prawnej lub ze współnikiem spółki osobowej¹⁰.

Należy wskazać, że współdziałanie dwóch członków zarządu albo jednego członka zarządu łącznie z prokurentem jest ustawowym modelem reprezentacji, a jej modyfikacja

⁸ B. Kozłowska-Chyła, *Reprezentacja łączna mieszaną w spółce kapitałowej a problem prokury łącznej mieszanej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2014, nr 5, s. 34.

⁹ Trzeba się zgodzić z poglądem, że odmienne postanowienia umowy spółki należy uznać za nieważne. Zob. M. Rodzyńkiewicz, *Komentarz do art. 205 [w:] Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, LEX/el. 2018, pkt 4 i wskazane tu poglądy. Jak wskazuje M. Rodzyńkiewicz, przepis art. 205 § 2 k.s.h. ma charakter *ius cogens*. Por. także choćby uchwałę SN z dnia 24 października 1996 r., III CZP 112/96, OSNC 1997, nr 2, poz. 20. Podobnie uchwała SN z dnia 24 kwietnia 2014 r., III CZP 17/14, OSNC 2015, nr 2, poz. 17.

¹⁰ K. Osajda, P. Popardowski, *Komentarz do art. 109¹ [w:] Kodeks cywilny. Komentarz*, red. W. Borysiak, Legalis 2024, nb. 12.

⁴ Por. T. Szczurkowski, *Wadliwość czynności prawnych spółek kapitałowych na tle sankcji kodeksu cywilnego*, Warszawa 2012, s. 53.

⁵ A. Kidyba, *Handlowe spółki osobowe*, Kraków 2005, s. 157.

⁶ M. Dumkiewicz, *Komentarz do art. 205 [w:] Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2024, pkt 2.

⁷ E. Płonka, *Mechanizm łączenia skutków działań prawnych z osobami prawnymi na przykładzie spółek kapitałowych*, Wrocław 1994, s. 35.

może być dokonana tylko na poziomie umowy spółki. Jak wskazuje A. Opalski, wymaganie reprezentacji łącznej ma na celu ochronę spółki i jej wspólników przed nadużyciami prawa reprezentacji przez pojedynczych piastunów, których działania wprawdzie wiązałyby spółkę, ale wykraczałyby poza zakres umocowania w stosunkach wewnętrznych. Oparcie się na zasadzie „dwóch par oczu” zmniejsza ryzyko działań sprzecznych z wolą organu, wymusza bowiem wspólną kontrolę piastunów ze względu na współodpowiedzialność za ewentualne nieprawidłowości¹¹.

3. Relacja art. 109³ k.c. do art. 205 § 1 k.s.h. – poglądy doktryny

Zakres kompetencji prokurenta w ramach reprezentacji łącznej stał się podstawą omawianego orzeczenia oraz sporów w doktrynie. Dla zrozumienia głosowanego wyroku zasadne wydaje się omówienie występujących w doktrynie podglądów. O ile poglądy judykatury są w miarę spójne, o tyle te przedstawiane w doktrynie są rozbieżne.

W pierwszej kolejności należy wskazać argumenty kwestionujące swobodę działania prokurenta w ramach reprezentacji łącznej i opowiadające się za koniecznością uzyskania pełnomocnictwa szczególnego w przypadku czynności wskazanych w art. 109³ k.c. Jak się wydaje, oceniając kompetencje prokurenta działającego z członkiem zarządu, znaczna część komentatorów opiera swoje stanowisko na zakresie umocowania wynikającego z aktu jego powołania.

W odniesieniu do powyższego A. Kidyba, już na bazie komentowanego wyroku, stwierdził, ale bez szerszej argumentacji, że brak jest jakichkolwiek podstaw prawnych uzasadniających twierdzenie, iż współdziałanie prokurenta z członkiem zarządu w ramach reprezentacji łącznej spółki kapitałowej powoduje rozszerze-

nie kompetencji prokurenta wynikającej z przepisów kodeksu cywilnego¹².

Krytykując pogląd o dopuszczalności nie stosowania regulacji art. 109³ k.c., J.P. Naworski stwierdził, że w przypadku współdziałania członka zarządu z prokurentem każda z osób ma swój odrębny zakres umocowania, w ramach którego może dokonywać czynności prawnej. Dlatego działanie prokurenta wraz z piastunem przy reprezentacji łącznej nie prowadzi do zmiany jego statusu i zakresu umocowania¹³. Podobne stanowisko zostało wyrażone przez P. Bielskiego. Autor ten podkreślił, że skoro nie sposób uznać prokurenta za członka zarządu spółki kapitałowej, to działanie prokurenta jako jej pełnomocnika zawsze uzależnione jest od oświadczenia woli spółki kapitałowej prowadzącej przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym o udzieleniu mu prokury, co przesądza także o zakresie jego umocowania, który wynika z art. 109³ k.c.¹⁴.

Z kolei P. Piniór, argumentując swoje negatywne stanowisko, stwierdził, że skoro z art. 109³ k.c. wynika, iż prokurent nie może składać określonych oświadczeń w imieniu spółki, to należy konsekwentnie przyjmować, że owe czynności pozostają poza zakresem jego kompetencji¹⁵. W tym samym duchu wypowiedział się Z. Kuniewicz, według którego działanie prokurenta łącznie z członkiem zarządu

¹² A. Kidyba *Komentarz do art. 205 [w:] Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*, red. A. Kidyba, M. Dumkiewicz, LEX/el. 2025, pkt 2.

¹³ J.P. Naworski *Komentarz do art. 205 [w:] Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł III. Spółki kapitałowe. Dział I. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*, red. R. Potrzebszcz, T. Siemiątkowski, LEX/el. 2011, pkt 23.

¹⁴ Por. P. Bielski, *Skuteczność dokonania przez spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością, reprezentowaną przez działających łącznie członka zarządu i prokurenta, czynności prawnej wykraczającej poza zakres ustawowego umocowania prokurenta. Głosa do wyroku Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 20 maja 2021 r., V CSKP 90/21*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2024, nr 6, s. 4.

¹⁵ P. Piniór *Komentarz do art. 109³ [w:] Kodeks cywilny. Komentarz, t. 1: Część ogólna (art. 1–125)*, red. M. Fras, M. Habbas, LEX/el. 2018, pkt 3.

¹¹ Por. A. Opalski *Komentarz do art. 205 [w:] Kodeks spółek handlowych*, t. 2A: *Spółka z o.o. Komentarz. Art. 151–226*, red. A. Opalski, Warszawa 2018, nb. 3.

spółki kapitałowej nie zmienia zakresu ustawowego umocowania prokurenta¹⁶. Stanowisko to autor ten wraz z M. Wysocką-Orlik powtórzył, komentując wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2021 r.¹⁷. Co istotne, autorzy wskazali na funkcjonalny aspekt, przemawiający za przyjęciem poglądu aprobującego. W takim celu postulują jednak konieczną nowelizację kodeksu cywilnego i wprowadzenie wyraźnej regulacji w tym zakresie¹⁸.

Podobnie stwierdził R. Pabis. Podkreśla on, że fakt współdziałania z członkiem zarządu przy składaniu oświadczeń woli za spółkę nie jest wystarczający dla przypisywania prokurentowi możliwości skutecznego składania oświadczeń woli w przedmiocie zbycia przedsiębiorstwa lub oddania go do czasowego korzystania oraz zbycia i obciążania nieruchomości. Co więcej, takich kompetencji nie można także domniemywać. Autor ten w odniesieniu do pełnomocnictwa dla członka zarządu zauważa jednak, że praktyka obrotu jest tak daleko idąca, iż negacja tego podejścia spowodowałaby skrajnie niepożądane skutki¹⁹.

Z kolei K. Poroś skonstatował, że w przypadku gdy mamy do czynienia z reprezentacją łączną mieszaną, kompetencja prokurenta do współdziałania z członkiem zarządu lub ze współnikiem jest określana przez przepisy kodeksu spółek handlowych. Nie wpływa to jednak na zakres umocowania prokurenta²⁰.

Ten ograniczony przegląd poglądów doktryny należy zakończyć stanowiskiem A. Herberta²¹. Autor ten, również z pozycji odnoszącej się do zakresu kompetencji prokurenta, stwierdził, że prokurent przez sam fakt współdziałania w ramach reprezentacji łącznej mieszanej nie uzyskuje statusu piastuna w organie zarządzającym spółki kapitałowej. W konsekwencji nie jest właściwe wyznaczanie uprawnień prokurenta na podstawie przepisów, które zostały dedykowane dla zarządu.

Powyższe podsumowanie kluczowych, aczkolwiek subiektywnie wybranych poglądów nakazuje postawić tezę, że główny zarzut przeciwników szerokiego zakresu działania prokurenta odnosi się do aktu jego powołania, pomijając przepisy kodeksu spółek handlowych. Pogląd zwolenników o niestosowaniu przepisów art. 109³ k.c. do czynności prokurenta działającego w ramach reprezentacji łącznej znajduje w literaturze równie dużo, o ile nie więcej, zwolenników. Jak się wydaje, argumenty zwolenników tego poglądu są szersze i wielostronne.

Warto tu choćby przywołać interesujące spojrzenie na tę kwestię A. Opalskiego. Według tego autora reprezentacja mieszana stanowi szczególną postać reprezentacji spółki przez zarząd. W konsekwencji przesądza to o dopuszczalności podejmowania czynności określonych w art. 109³ k.c. przy współdziałaniu prokurenta. A. Opalski wywodzi swoje stanowisko z brzmienia art. 204 k.s.h., a także wskazuje, że kodeks spółek handlowych nie zawiera przepisu ograniczającego umocowanie zarządcy działającego łącznie z prokurentem oraz stawia na równi działania dwóch członków zarządu i zarządcy z prokurentem. W konsekwencji działania takie należy traktować jak działania zarządu jako organu, nie zaś przypadek repre-

¹⁶ Z. Kuniewicz, *Współdziałanie prokurenta z członkiem zarządu spółki kapitałowej*, „Przebieg Sądowy” 1998, nr 3, s. 27.

¹⁷ Wyrok SN z dnia 20 maja 2021 r., V CSKP 90/21, LEX nr 3252716.

¹⁸ Z. Kuniewicz, M. Wysocka-Orlik, *Reprezentacja spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 20.05.2021 r., V CSKP 90/21*, „Przebieg Sądowy” 2024, nr 7–8, s. 160.

¹⁹ R. Pabis, *Komentarz do art. 205 [w:] J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, K. Oplustil, R. Pabis, A. Rachwał, M. Spyra, G. Suliński, M. Tofel, M. Wawer, R. Zawłocki, Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Legalis 2022, nb. 6–7.

²⁰ K. Poroś, *Reprezentowanie przedsiębiorcy w sposób łączny – prokura łączna a reprezentacja łączna mieszana (wybrane zagadnienia)* [w:] *Przedsiębiorca w społecznej gospodarce rynkowej*, red.

T. Kocowski, J. Gola, Wrocław 2014, https://dbc.wroc.pl/Content/27556/PDF/Poros_Reprezentowanie_przedsiębiorcy_w_sposob_laczny.pdf (dostęp: 23.01.2026), s. 285 i n.

²¹ A. Herbert, *Mieszana reprezentacja łączna w spółce kapitałowej a zakres umocowania prokurenta*, „Przebieg Notarialny” 2004, nr 2, s. 54 i n.

zentacji spółki przez szczególnego pełnomocnika, jakim jest prokurent²².

Podobnie wypowiedziała się B. Kozłowska-Chyła²³. Autorka podzieliła poglądy doktryny, zgodnie z którymi w sytuacji współdziałania członka zarządu i prokurenta dochodzi do rozszerzenia umocowania prokurenta do granic właściwych umocowaniu członka zarządu. W takim ujęciu czynność prawna wykraczająca poza zakres umocowania prokurenta, lecz mieszcząca się w granicach umocowania członka zarządu, dokonana wspólnie przez członka zarządu i prokurenta w warunkach wskazanych w art. 205 k.s.h., jest czynnością ważną.

Oryginalne podejście zaprezentował M. Pazdan. Wychodząc od teorii organów, stwierdził, że charakter organu jednostce lub zespołowi ludzi nadają przepisy określające ustrój danej osoby prawnej. Działanie określonej jednostki (zespołu ludzi) tylko wtedy może być uznane za działanie samej osoby prawnej, gdy jest to jednostka (zespół ludzi), która rzeczywiście pełni funkcje organu, jej działanie mieści się w granicach kompetencji danego organu oraz zostało podjęte (w sposób wyraźny lub dorozumiany) jako działanie organu. Pomimo tego, że prokurent w sytuacji określonej w art. 205 § 1 k.s.h., występując w ramach reprezentacji łącznej spółki handlowej, nie staje się organem spółki, to jednak działa – wspólnie z innym uczestnikiem reprezentacji łącznej – jak organ²⁴.

Według S. Sołtysińskiego i P. Moskwy za powyższym poglądem przemawiają dyrektywy

zarówno wykładni systemowej, jak i wykładni funkcjonalnej. Autorzy podnoszą, że wobec stwierdzonej luki konstrukcyjnej właściwe jest sięgnięcie do przepisów kodeksu spółek handlowych, gdyż unormowania art. 205 § 1 k.s.h. mają na celu określenie różnych sposobów reprezentacji spółki przez członków zarządu²⁵.

Z kolei W. Popiołek wskazuje, że zakres działania prokurenta ulega rozszerzeniu właśnie ze względu na fakt takiego działania i obejmuje także czynności z art. 109³ k.c.²⁶. Podobnego zdania jest również M. Glicz, który podkreśla, że działanie prokurenta w ramach reprezentacji łącznej spółki mieści się w wykonywaniu kompetencji zarządu. Powoduje to, że przy składaniu oświadczeń woli przez prokurenta w związku z reprezentacją łączną spółki nie obowiązują ograniczenia wynikające z art. 109³ k.c.²⁷.

4. Ocena orzeczenia

W glosowanym orzeczeniu Sąd Najwyższy słusznie opowiedział się za poglądem, zgodnie z którym w przypadku członka zarządu i prokurenta, działających w ramach reprezentacji łącznej określonej w art. 205 § 1 k.s.h., nie jest niezbędne uzyskanie przez prokurenta pełnomocnictwa szczególnego. Tym samym sąd *meriti* podzielił poglądy opowiadające się za odrębnością funkcjonalną art. 109³ k.c. oraz art. 205 § 1 k.s.h. Należy jednak zauważyć, że sąd *meriti* w komentowanym orzeczeniu nie przedstawił własnego oryginalnego podejścia. W zamian za to zaprezentował i odwołał się do poglądów judykatury i doktryny. Na marginesie warto wskazać, że w judykaturze w większości przypadków przedstawiany jest pogląd zgodny z podejściem przyjętym w komentowa-

²² A. Opalski, *op. cit.*, nb. 7. Ponadto A. Opalski wskazuje, że „w doktrynie niemieckiej niewłaściwa reprezentacja łączna ma za zawsze służyć ułatwieniu istniejącej już reprezentacji łącznej członków zarządu, a nie ograniczeniu zakresu reprezentacji spółki przez organ”. Więcej na temat poglądów doktryny niemieckiej zob. M. Chomiuk, *Zakres prawa reprezentacji członka zarządu spółki z o.o. działającego łącznie z prokurentem*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2009, nr 12, s. 27.

²³ B. Kozłowska-Chyła, *op. cit.*, s. 38.

²⁴ M. Pazdan [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 2: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. A. Olejniczak, Z. Radwański, Warszawa 2019, s. 687.

²⁵ S. Sołtysiński, P. Moskwa [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 17B: *Prawo spółek kapitałowych*, red. S. Sołtysiński, Warszawa 2016, s. 564.

²⁶ W. Popiołek [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. W. Pyziół, Warszawa 2008, s. 407.

²⁷ M. Glicz, *Komentarz do art. 109³ [w:] Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX/el. 2025, pkt 5.

nym orzeczeniu. Przykładowo w wyroku z dnia 20 maja 2021 r. Sąd Najwyższy stwierdził, że członek zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i prokurent, działając łącznie, mogą zbyć przedsiębiorstwo, oddać je do czasowego korzystania, zbyć nieruchomości lub obciążyć nieruchomości, mimo że art. 109³ k.c. wyłącza te czynności z zakresu umocowania prokurenta²⁸.

W pierwszej kolejności trzeba odnieść się do argumentów z wykładni systemowej. Należy wskazać, że art. 205 § 1 k.s.h. znajduje się w rozdziale kodeksu spółek handlowych poświęconym organom spółki. Z tego wynika, że reguluje sposób działania samego zarządu, a nie pełnomocnika, jakim jest prokurent. W reprezentacji łącznej mieszanej prokurent działa za zarząd, czyli w sferze kompetencyjnej przypisanej organowi. To rozróżnienie ma kluczowe znaczenie dla zakresu oświadczeń, jakie może składać prokurent. Słusznie więc zauważył sąd *meriti*, że prokurent nie działa w zakresie kompetencji prokurenta, lecz członka zarządu. W chwili dokonywania czynności działa niejako jako członek zarządu. Bez członka zarządu działa jako prokurent. Współdziałanie członka zarządu niejako wyłącza przepisy art. 109³ k.c. Reprezentacja mieszana stanowi więc szczególną postać reprezentacji spółki przez zarząd²⁹. Działając w trybie art. 205 k.s.h., prokurent nie działa w roli prokurenta *per se*, lecz jako osoba niejako przybrana do czynności. Celem takiego działania jest, opierając się na zasadzie dwóch par oczu, zapewnienie kontroli i bezpieczeństwa transakcji.

Dobrze oddaje to pogląd D. Bugajnej-Sporczyk, wyrażony jeszcze na gruncie przepisów kodeksu handlowego, według której prokurent w przypadku reprezentacji łącznej „uzupełnia

zarząd”, aby była możliwa dwuosobowa reprezentacja. W konsekwencji działanie prokurenta ma taki zakres działania, jaki posiada zarząd³⁰.

Należy także wskazać, że przepisy kodeksu spółek handlowych nie zawierają przepisów ograniczających umocowanie piastuna działającego łącznie z prokurentem. Gdyby ustawodawca zamierzał utrzymać ograniczenia z art. 109³ k.c. w tym wariantcie, powinien był to wyraźnie zaznaczyć w przepisach kodeksu spółek handlowych. Jak się wskazuje, czynienie rozróżnienia w zakresie kompetencji w oparciu tylko o to, czy jest ona wykonywana poprzez współdziałanie członków zarządu albo na skutek wspólnego działania piastuna i prokurenta, ma negatywne konsekwencje z punktu widzenia zapewnienia bezpieczeństwa prawnego podmiotów dokonujących czynności ze spółką kapitałową³¹.

O zakresie kompetencji, w ramach której mogą działać, wykonując reprezentację łączną, decydują nie kompetencje prokurenta określone w art. 109¹ § 1 k.c., lecz kompetencje przewidziane dla członka zarządu. W konsekwencji w takim przypadku działa on nie na podstawie art. 109¹ k.c., lecz art. 205 § 1 k.s.h. Należy podkreślić, że oba przepisy są od siebie niezależne i odmienne funkcjonalnie. Sens reprezentacji łącznej mieszanej przejawia się w tym, że sposób działania piastuna podlega ograniczeniu poprzez konieczność występowania wspólnie z prokurentem. Należy jednak podkreślić, że jest to wciąż działanie w imieniu spółki przez organ. Dlatego też przy reprezentacji łącznej mieszanej prokurent nie składa oświadczenia w imieniu i na rzecz swojego mocodawcy. W sferze kompetencyjnej działa w zakresie przypisanym dla członków tego organu. Warto podkreślić, że występując w ramach reprezentacji łącznej spółki handlowej, prokurent nie

²⁸ Por. wyrok SN z dnia 20 maja 2021 r., V CSKP 90/21, LEX nr 3252716; wyrok SN z dnia 8 października 2004 r., V CK 76/04, OSNC 2005, nr 10, poz. 175; uchwała SN z dnia 3 października 2003 r., III CZP 63/03, OSNC 2004, nr 12, poz. 188; postanowienie SN z dnia 16 czerwca 2016 r., V CZ 26/16, LEX nr 2075719. Odmienne np. postanowienie SN z dnia 25 lutego 2016 r., II PZ 24/15, LEX nr 2019540.

²⁹ Wyrok SN z dnia 3 kwietnia 1998 r., III CKN 447/97, LEX nr 50535.

³⁰ D. Bugajna-Sporczyk, *Prokura łączna i samoistna w spółce kapitałowej*, „Prawo Spółek” 1997, nr 7–8, s. 12.

³¹ P. Popradowski, *Analiza bieżącego orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczącego spółek handlowych*, „Głosa. Prawo Gospodarcze w Orzeczeniach i Komentarzach” 2023, nr 4, s. 16–17.

staje się wprawdzie organem spółki, ale działa jak organ. Słusznie zauważa M. Pazdan, że ustawodawca mógłby równie dobrze zezwolić na dopraszanie do tego zespołu innej osoby niż prokurent, ale byłoby to praktycznie mało użyteczne³².

Warto także odwołać się do wykładni historycznej. Na gruncie przepisów kodeksu handlowego powszechnie przyjmowano, że ograniczenia prokury nie mają wpływu na zakres reprezentacji spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, gdy jest ona wykonywana przez łączne działanie członka zarządu i prokurenta³³. Jednoznacznie wskazywano na rozszerzenie kompetencji prokurenta w takiej sytuacji³⁴. Gdyby więc ustawodawca inaczej widział zakres kompetencji prokurenta, to – znając dorobek doktryny – dokonałby takiej redakcji przepisu, która przesądzałaby o ograniczonym zakresie działania prokurenta w sytuacji określonej w art. 205 § 1 k.s.h. Tymczasem nic takiego się nie stało.

Argumentem pobocznym, na który jednak zwraca uwagę sąd *meriti*, jest argument funkcjonalny. Przyjęcie odmiennego poglądu mogłoby skutkować negatywnymi konsekwencjami dla spółki. Jak słusznie zauważył Sąd Najwyższy, w specyficznych przypadkach, takich jak np. długotrwała choroba członka zarządu lub inne zdarzenia wykluczające możliwość współdziałania dwóch członków zarządu przy składaniu oświadczeń woli za spółkę, skutkowałyby to brakiem możliwości składania oświadczeń woli przez spółkę z wykorzystaniem mieszanej reprezentacji łącznej w sytuacjach określonych w art. 109³ k.c. O ile względy prakseologiczne

nie mogą być głównymi, o tyle w przypadku zgodności z argumentami z wykładni systemowej, funkcjonalnej czy historycznej są kolejnym istotnym elementem w dyskusji.

Podsumowanie

Glosowany wyrok zasługuje na akceptację. Należy podkreślić, że ten judykat jest istotny dla interpretacji przepisów dotyczących zakresu kompetencji prokurenta działającego w ramach reprezentacji łącznej z członkiem zarządu, a prezentowany w orzeczeniu pogląd zbieżny jest z poglądem dominującym w judykaturze oraz ze znaczną częścią poglądów doktryny. Omawiany wyrok, mimo że nie jest przełomowy, należy uznać za ważny głos w dyskusji, a także za potwierdzenie dotychczasowej linii orzeczniczej.

W glosie przedstawione zostały kluczowe poglądy doktryny, zarówno akceptujące, jak i negujące konieczność uzyskania pełnomocnictwa szczególnego w sytuacji określonej w art. 109³ k.c. W pierwszej kolejności należy stwierdzić, że prokurent działający z członkiem zarządu działa w oparciu o przepisy art. 205 § 1 k.s.h., a nie o przepisy kodeksu cywilnego. Z uwagi na charakter reprezentacji mieszanej, która stanowi szczególną postać reprezentacji spółki przez zarząd, prokurent nie działa w zakresie kompetencji prokurenta, lecz członka zarządu.

Celem działania prokurenta jest – w oparciu o zasadę dwóch par oczu – zapewnienie kontroli i bezpieczeństwa transakcji. Działając w trybie art. 205 § 1 k.s.h., prokurent nie działa w roli prokurenta *per se*, ale jako osoba niejako przybrana do czynności. W reprezentacji łącznej mieszanej prokurent działa bowiem za zarząd, czyli w sferze kompetencyjnej przypisanej organowi. Jednocześnie należy wskazać, że przepisy kodeksu spółek handlowych nie zawierają regulacji ograniczających umocowanie piastuna działającego łącznie z prokurentem.

³² M. Pazdan, *O rolach, w jakich może występować prokurent przy dokonywaniu czynności prawnych*, „Rejent” 2003, nr 12, s. 9. Zob. także: idem [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 2: *Prawo cywilne...*, s. 688.

³³ M. Allerhand, *Kodeks handlowy. Komentarz*, Warszawa 1991, s. 331, cyt. za E. Plonka, *op. cit.*, s. 79.

³⁴ T. Dziurzyński, Z. Fenichel, M. Honzatko, *Kodeks handlowy. Komentarz*, Łódź 1994, s. 232.

Abstract**Application of Article 109(3) of the Civil Code in the representation of capital companies – commentary on the judgment of the Supreme Court of 19 April 2023, II CSKP 1897/22**

Keywords: commercial proxy; board member; joint representation; mixed representation; improper commercial proxy

The commented ruling refers to the issue of the requirement to obtain a special power of attorney in the situation specified in Article 109³ of the Civil Code in the case of a member of the management board and a proxy acting within the framework of joint representation, which is still controversial in doctrine. In the commented judgment, the Supreme Court ruled that Article 109³ of the Civil Code does not apply to a proxy acting with a member of the management board within the framework of joint representation of a capital company (Article 205 § 1, Article 300⁶⁶ § 1, and Article 373 § 1 of the Commercial Companies Code). The commented judgment, while confirming the line of jurisprudence, is part of the ongoing discussion on this issue. This commentary is approving.

Bibliografia**Literatura**

- Allerhand M., *Kodeks handlowy. Komentarz*, Warszawa 1991.
- Bielski P., *Skuteczność dokonania przez spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością, reprezentowaną przez działających łącznie członka zarządu i prokurenta, czynności prawnej wykraczającej poza zakres ustawowego umocowania prokurenta. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego – Izba Cywilna z dnia 20 maja 2021 r., V CSKP 90/21, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2024, nr 6.*
- Bugajna-Sporczyk D., *Prokura łączna i samoistna w spółce kapitałowej*, „Prawo Spółek” 1997, nr 7–8.
- Chomiuk M., *Zakres prawa reprezentacji członka zarządu spółki z o.o. działającego łącznie z prokurentem*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2009, nr 12.
- Dumkiewicz M., *Komentarz do art. 205 [w:] Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2024.
- Dziurzyński T., Fenichel Z., Honzatko M., *Kodeks handlowy. Komentarz*, Łódź 1994.
- Glicz M., *Komentarz do art. 109³ [w:] Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX/el. 2025.
- Herbert A., *Mieszana reprezentacja łączna w spółce kapitałowej a zakres umocowania prokurenta*, „Przegląd Notarialny” 2004, nr 2.
- Kidyba A., *Handlowe spółki osobowe*, Kraków 2005.
- Kidyba A., *Komentarz do art. 205 [w:] Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*, red. A. Kidyba, M. Dumkiewicz, LEX/el. 2025.
- Kozłowska-Chyła B., *Reprezentacja łączna mieszana w spółce kapitałowej a problem prokury łącznej mieszanej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2014, nr 5.
- Kuniewicz Z., *Współdziałanie prokurenta z członkiem zarządu spółki kapitałowej*, „Przegląd Sądowy” 1998, nr 3.
- Kuniewicz Z., Wysocka-Orlik M., *Reprezentacja spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 20.05.2021 r., V CSKP 90/21, „Przegląd Sądowy” 2024, nr 7–8.*
- Naworski J.P., *Komentarz do art. 205 [w:] Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Tytuł III. Spółki kapitałowe. Dział I. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością*, red. R. Potrzebszcz, T. Siemiątkowski, LEX/el. 2011.
- Opalski A., *Komentarz do art. 205 [w:] Kodeks spółek handlowych*, t. 2A: *Spółka z o.o. Komentarz. Art. 151–226*, red. A. Opalski, Warszawa 2018.
- Osajda K., Popardowski P., *Komentarz do art. 109⁴ [w:] Kodeks cywilny. Komentarz*, red. W. Borysiak, Legalis 2024.

- Pabis R., *Komentarz do art. 205* [w:] J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, K. Oplustil, R. Pabis, A. Rachwał, M. Spyra, G. Suliński, M. Tofel, M. Wawer, R. Zawłocki, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Legalis 2022.
- Pazdan M. [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 2: *Prawo cywilne – część ogólna*, red. A. Olejniczak, Z. Radwański, Warszawa 2019.
- Pazdan M., *O rolach, w jakich może występować prokurent przy dokonywaniu czynności prawnych*, „Rejent” 2003, nr 12.
- Piniór P., *Komentarz do art. 109³* [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1: *Część ogólna (art. 1–125)*, red. M. Fras, M. Habdas, LEX/el. 2018.
- Plonka E., *Mechanizm łączenia skutków działań prawnych z osobami prawnymi na przykładzie spółek kapitałowych*, Wrocław 1994.
- Popiołek W. [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. W. Pyziół, Warszawa 2008.
- Popradowski P., *Analiza bieżącego orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczącego spółek handlowych*, „Głosa. Prawo Gospodarcze w Orzeczeniach i Komentarzach” 2023, nr 4.
- Poroś K., *Reprezentowanie przedsiębiorcy w sposób łączny – prokura łączna a reprezentacja łączna mieszana (wybrane zagadnienia)* [w:] *Przedsiębiorca w społecznej gospodarce rynkowej*, red. T. Kocowski, J. Gola, Wrocław 2014, https://dbc.wroc.pl/Content/27556/PDF/Poros_Reprezentowanie_przedsiębiorcy_w_sposob_laczny.pdf (dostęp: 23.01.2026).
- Rodzinkiewicz M., *Komentarz do art. 205* [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, LEX/el. 2018.
- Sołtysiński S., Moskwa P. [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 17B: *Prawo spółek kapitałowych*, red. S. Sołtysiński, Warszawa 2016.
- Szczurkowski T., *Wadliwość czynności prawnych spółek kapitałowych na tle sankcji kodeksu cywilnego*, Warszawa 2012.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2025, poz. 1071, ze zm.).
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. 2024, poz. 1568, ze zm.).
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (t.j. Dz.U. 2024, poz. 18, ze zm.).

Orzecznictwo

- Uchwała SN z dnia 24 października 1996 r., III CZP 112/96, OSNC 1997, nr 2, poz. 20.
- Wyrok SN z dnia 3 kwietnia 1998 r., III CKN 447/97, LEX nr 50535.
- Uchwała SN z dnia 3 października 2003 r., III CZP 63/03, OSNC 2004, nr 12, poz. 188.
- Wyrok SN z dnia 8 października 2004 r., V CK 76/04, OSNC 2005, nr 10, poz. 175.
- Uchwała SN z dnia 24 kwietnia 2014 r., III CZP 17/14, OSNC 2015, nr 2, poz. 17.
- Postanowienie SN z dnia 25 lutego 2016 r., II PZ 24/15, LEX nr 2019540.
- Postanowienie SN z dnia 16 czerwca 2016 r., V CZ 26/16, LEX nr 2075719.
- Wyrok SN z dnia 20 maja 2021 r., V CSKP 90/21, LEX nr 3252716.
- Wyrok SN z dnia 19 kwietnia 2023 r., II CSKP 1897/22, OSNC 2024, nr 1, poz. 5.